

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет української й іноземної філології та журналістики
Кафедра англійської філології та прикладної лінгвістики

**ІНТЕГРОВАНІЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ
В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

Кваліфікаційна робота
на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка 4 курсу 451 групи
Спеціальності: 014.02 Середня освіта
(Мова і література англійська)
Освітньо-професійної програми: Середня
освіта (Мова і література англійська)
Олексій Анна Ярославівна
Керівник: Просяннікова Я. М.,
кандидат філологічних наук, доцент
Рецензент: Бойко Т. М.,
учитель англійської мови, учитель вищої
категорії, учитель-методист
навчально-виховного комплексу
«Школа Гуманітарної Праці»
Херсонської обласної ради

Херсон – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Інтегрований підхід як сучасна цілісна форма навчання англійської мови	5
1.1. Історичний аспект процесу інтеграції шкільних предметів.....	5
1.2. Теоретичні засади поняття інтеграції як основного підходу до навчання англійської мови.....	9
1.3. Особливості та принципи інтегрованого підходу до навчання англійської мови в ЗЗСО.....	15
РОЗДІЛ 2. Методична інтерпретація інтегрованого підходу до навчання англійської мови	21
2.1. Інтегрований урок як одна з нестандартних форм організації навчання учнів.....	21
2.2. Ефективність інтегрованих уроків з англійської мови в закладах загальної середньої освіти	25
2.3. Система вправ для інтегрованого уроку з теми «Велика Британія»	29
ВИСНОВКИ	35
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	38

ВСТУП

Магістральною метою сучасного навчання є створення фундаменту для реалізації потенціалу особистості та її самоактуалізації, за допомогою формування потрібних компетентностей, а саме: обізнаності, грамотності, вправності та ін. Одним із способів його утворення є інтеграція навчальних предметів в ЗЗСО. Типовий виклад матеріалу без застосування інтеграції є головною підставою для формування неповного, а іноді навіть помилкового світосприйняття.

Інтеграція є ваговою умовою для розвитку нинішньої освіти та науки, оскільки сучасний етап наукового мислення визначається готовністю досліджувати не відособлені/ізольовані об'єкти, а їх монолітність та цілісність. Основною ідеєю інтегрованого підходу до навчання є індивідуальна націленість навчання, типізація структури навчальних дисциплін, цілісність, а також саморефлексія.

Довготривалий досвід науковців у сфері освіти демонструє, що інтеграція навчальних дисциплін позитивно впливає на психофізіологічний стан учнів, активізує натхнення/мотивацію до навчання та сприяє його інтенсифікації.

Загалом, концепція інтегрованої освіти, на думку багатьох дидактиків, не є новітнім феноменом. Її досліджували такі науковці-дидактики, як Я. Коменський, Ж.-Ж. Руссо, Г. Песталоцці, К. Ушинський, Д. Дьюї та В. Безрукова, які приділяли увагу, перш за все, міжпредметній та внутрішньопредметній інтеграції. Сьогочасний погляд на питання щодо інтеграції освітнього матеріалу в школі викладено в працях наступних науковців: І. М. Козловська, А. М. Коломієць, І. Д. Зверева, Т. П. Дружченко, К. В. Левківська та інші.

Актуальність теми дослідження полягає в недооцінюванні такого явища як інтеграція. Неможливо отримати якісно нову освіту, вирішуючи педагогічні проблеми застарілими неактуальними методами.

Необхідні нові стратегії розвитку шкільної освіти, стратегії, які підходять нашому часу, нові педагогічні технології. Організація інтегрованого навчання іноземної мови може стати одним з найефективніших засобів суттєвого покращення якості навчання.

Об'єктом нашого дослідження виступає процес інтегрованого навчання в закладах загальної середньої освіти.

Предметом дослідження є навчання англійської мови в річищі інтегрованого підходу.

Мета дослідження – аргументувати ефективність та дієвість використання інтеграції у навчанні англійської мови в ЗЗСО.

Поставлена мета передбачає вирішення низки завдань:

- 1) Дати визначення та опрацювати основні теоретичні положення інтегрованого підходу до навчання;
- 2) охарактеризувати особливості використання інтегрованого підходу до навчання англійської мови;
- 3) дослідити ефективність проведення інтегрованих уроків з англійської мови в ЗЗСО;
- 4) розробити систему вправ на інтегрованому уроці з англійської мови в ЗЗСО.

Теоретична значимість і практична цінність дослідження полягає в перспективі подальшого використання його матеріалів у процесі підготовки вправ з англійської мови для учнів. А також використання результатів цього дослідження при розробці лекційних та семінарських занять з дисципліни «Методика викладання англійської мови» та курсових робіт.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ІНТЕГРОВАНІЙ ПІДХІД ЯК СУЧАСНА ЦІЛІСНА ФОРМА НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

1.1. Історичний аспект процесу інтеграції предметів

Термін «інтеграція» (від лат. «неподільний, цілковитий») означає утворення цілісного на основі визначення подібних компонентів і фрагментів із декількох відокремлених частин (навчальних дисциплін, різновидів діяльності тощо). У циклі педагогічних наук інтеграція розглядається як процес взаємопроникнення наук, тобто з'єднання в одне ціле частин, які раніше існували ізольовано одна від одної, і, як наслідок, домінуючі елементи дисциплін комбінуються/об'єднуються в єдину неподільну систему [13, с. 7].

Поняття «інтеграція» було введено в науку Г. Спенсером у 1857 році, який поєднав це поняття із супротивним йому «диференціація/роздрібнення» (від лат. *differentia* – відокремлення, розрізнення) [5, с. 150]. Але якщо диференціація передбачає зменшення взаємодії між компонентами цілого (системи) задля отримання якнайбільшого результату функціонування кожного з них, то інтеграція націлена на поєднання окремих елементів для того, щоб забезпечити найефективніше функціонування системи у цілому [19, с. 2].

Ще в давньогрецькій філософії вважалося, що все живе сприймається у взаємозв'язку, який виступає як результат взаємодії, єдності та цілісності різних компонентів. В античні часи був також здійснений пошук шляхів покращення системи освіти, який надалі сприяв відродженню та впровадженню такої форми навчальної діяльності, як інтегроване навчання. Саме тому на значенні інтеграції навчального змісту наголошували передові педагоги усіх часів, а саме: Аристотель, Демокрит та Піфагор [20, с. 178].

Період кінця XIX – початку XX століття в теоретичній і практичній педагогіці забарвлений ідеєю впровадження інтеграції, яка здатна перетворити школу. Авторитетною стала думка американського педагога та філософа Дж. Дьюї (початок XX століття): «Немає більшого завдання – знайти взаємне співвідношення між науками, які вивчаються у школі. Вчителю не потрібно буде вдаватися до різного роду хитрощів, щоб вплести трохи арифметики в урок історії тощо. Примусьте школу зв'язатися з життям, і всі досліджувані тут предмети знайдуть собі відповідне місце» [2, с. 39].

У 20-ті роки XX століття головним шляхом впровадження інтеграції в освіту була спроба проведення та впровадження комплексного підходу в навчанні (у створенні навчальних програм, планів тощо), а також посилення значення та ролі міжпредметних зв'язків. Самостійного значення інтеграція набуває у 60-х роках XX століття, коли прискорилися пошуки шляхів для модернізації та вдосконалення освіти, яка мала відповідати певним вимогам, що стосувалися, перш за все, соціального та науково-технічного розвитку [21, с. 20].

Відомий чеський педагог-гуманіст Ян Амос Коменський вважав, що абсолютно все, що перебуває у взаємозв'язку, повинно викладатися у такому ж зв'язку. На його погляд, найважливішим в організації системи знань є міжпредметні зв'язки, адже наукове пізнання навколишнього світу неможливе без виявлення й усвідомлення властивих йому взаємозалежностей. Своєю авторитетною думкою чеський педагог звернув увагу на тоді ще не поширене поняття інтеграції предметів у змісті шкільної програми. Свою ідею Я. Коменський обґрунтував так: «Всі знання виростають з одного коріння – навколишньої дійсності, мають між собою зв'язки, а тому повинні вивчатися у зв'язках» [20, с. 178].

Загалом, таке поняття як «інтеграція» розглядалося багатьма педагогами та дидактиками, які присвятили цьому поняттю та його дослідженню наукові праці, а саме: Ж.-Ж. Руссо (аналізував та дослідив проблему міжпредметної інтеграції), К. Ушинський (акцентував увагу на тому, що навчання не буде мати вплив на розвиток дитини, доки навчальні предмети будуть викладатися незалежно один від одного), та І. Песталоцці (наголошував на тому, що систематизація явищ у світі втілюється за принципом єдності та схожості, і, таким чином, вбачав своєрідну загрозу відокремлення одного предмету від іншого) [27, с. 76].

К. Ушинський, передусім, хотів довести, що знання, викладені несхожими або зовсім різними науками, мають органічно та нерозривно звести багатогранний та різнобічний погляд на життя та цілий світ. Це твердження відомого дидактика можна вважати першим основним кроком до обґрунтування теорії міжпредметних зв'язків [20, с. 179].

Інтеграція збирає знання, організовує їх навколо якоїсь ідеї в логічно завершену систему, упорядковує їх відповідно до нових потреб. Інтеграція розширює предмет пізнання, збагачує й урізноманітнює його термінологічний опис. Але робить це з урахуванням можливостей, здібностей і потреб усіх складових компонентів. Наприклад, не можна сьогодні весь зміст освіти уявити як один навчальний предмет. Не всі дисципліни готові до такого з'єднання. Тому будь-яка інтеграція на цьому етапі розвитку практики і теорії має свої межі [29, с. 172].

Історію розвитку інтеграційних процесів в освіті розробив дослідник А. Данилюк: [10, с. 15]

Перший етап пов'язаний з розквітом концепції «трудової школи» (кінець XIX – поч. XX ст.), головними представниками якого були А. Макаренко, Т. Рубінштейн, С. Шацький, Дж. Дьюї, П. Блонський та інші. Цей період визначається комбінуванням двох протилежних за своєю суттю принципів: комплексності та предметності. Комплексність – це доцільне поєднання знань з різних предметів таким чином, щоб

результат цього поєднання перевершував їхнє значення до взаємодії. Тобто освіта не розділяється на окремі дисципліни, а навпаки, розглядається крізь загальну картину світу. Предметність, у свою чергу, це розподіл навчання за предметами, які вивчаються автономно один від одного [20, с. 179].

Другий етап стосується втілення міжпредметних зв'язків (50-70-ті рр. ХХ ст.). До представників відносяться: Н. Лошкарьова, В. Максимова, В. Кондакова, С. Батишеві та ін. Вони ілюструють закономірність таких принципів як предметність та міжпредметність. Довівши те, що комплексність і предметність вже мають об'єктивно існуючий зв'язок між собою, вони стверджували, що міжпредметність включає в себе як внутрішньопредметні, так і міжпредметні знання, які, у ході навчання, комбінуються і відмінно впливають на освітній процес.

Третій етап – повне обґрунтування поняття інтеграції (80-90-ті рр. ХХ ст.), яке здійснили такі дослідники: В. Фоменко, Г. Герасимов, К. Колесіна та інші. Перш за все вони розмежували поняття міжпредметних зв'язків та інтеграції, а в 1983 році розробили збірку, де пояснили закономірності та особливості поняття інтеграції. У збірці пояснюється, що інтеграція спрямована на формування цілісної картини світу школяра завдяки поєднанню навчального матеріалу з різних галузей [20, с. 179].

Отже, розглянувши етапи та особливості історичного розвитку такого поняття як «інтеграція», можемо дійти висновку, що коріння процесу інтеграції лежать у далекому минулому класичної педагогіки і пов'язані з ідеєю міжпредметних зв'язків, а на рубежі ХІХ і ХХ століть ідея інтегрування освіти набуває провідного характеру. На зміну колишньому предметоцентризму (коли шкільні предмети функціонують як автономні освітні системи) прийшли комплексні теми-кола, які концентрично розширюються в міру дорослішання дитини. А тому інтеграція, як мета навчання, повинна дати учневі ті знання, які

відображають зв'язаність частин світу як системи, покликана навчити дитину з перших кроків навчання уявляти світ як єдине ціле, в якому всі елементи взаємопов'язані.

1.2. Теоретичні засади поняття інтеграції як основного підходу до навчання англійської мови

Ідея інтеграції є однією з провідних концепцій реформування сучасної освіти в Україні [3, с. 5].

Характерні зміни відбуваються у змісті, структурі, завданнях та цілях навчання, адже сучасна освіта не стоїть на місці, а удосконалюється та виходить на інший етап свого розвитку. У часи наукового прогресу, коли з кожним днем зростає об'єм інформації, якою має послуговуватися спеціаліст у галузі, від людини вимагають систематизованих/упорядкованих знань. Тому основним завданням сучасної школи є формування в учнів умінь та навичок, які допоможуть встановлювати взаємозв'язки між різними науковими поняттями та фактами. А отже побудова педагогічного процесу на основі інтеграції є одним з провідних шляхів для оптимального вирішення цього завдання.

Головною метою навчання є формування цілісного знання, яке є неодмінною умовою для ефективного/продуктивного мислення. Важливою компонентою підготовки освітнього процесу є використання здобутків сучасної актуальної дидактики та педагогіки, адже їх досягнення націлені на сучасний інформаційний простір.

У словнику української мови подано тлумачення поняття «інтеграція» як «згуртування в ціле будь-яких частин; процес об'єднання елементів в єдине ціле» [1]. У сучасній педагогіці існує окреме поняття «інтегрований підхід», що слугує для висвітлення теоретичних положень, які інтерпретують сенс та зміст інтеграції більш детально. Наслідком інтеграції є об'єднання раніше незалежних один від

одного елементів, які, у свою чергу, синтезуються у монолітну систему на підставі встановлення певних зв'язків [7, с. 7-8].

Інтегроване навчання характеризується комплексом консеквентних, систематичних та взаємопов'язаних дій вчителя та учня, які спрямовані, перш за все, на формування єдиної та повної картини світу. Це відбувається завдяки поєднанню шкільного навчального матеріалу з різних (іноді з першого погляду зовсім несумісних) предметів. Результатом використання інтегрованого підходу в навчанні становлять цілісні знання з окремих дисциплін, наприклад: про буття, навколишній світ, природу; з різних предметів, розділів або тем. Інтегративний підхід спрямований на підвищення рівня якості та ефективності освітнього процесу, завдяки ньому навчальні предмети у школі розглядаються у взаємозв'язку та взаємодії між собою. На погляд Р. Чумичової, у дитини ще не має розуміння і знання окремих наук, тому вона краще розуміє зміст, якщо він представлений у взаємозв'язку та єдності [19, с. 2–3].

Виділяють 3 підходи до організації інтегрованого навчання:

- мультидисциплінарний (тобто той, що охоплює багато різних факторів): учитель інтегрує навчальний зміст з кількох предметів і при цьому не руйнує цілісність навчальних дисциплін; інтеграція навчального матеріалу відбувається навколо однієї теми;

- міждисциплінарний (тобто коли інтегрується навчальний матеріал з різних дисциплін): взаємопроникнення навчального матеріалу з різних предметів є глибшим (наприклад, вивчення матеріалу кількох освітніх галузей може відбуватися в межах одного інтегрованого курсу), освітні галузі ідентифікуються, але їх обриси не є такими чіткими як при мультидисциплінарному підході;

- трансдисциплінарний: вчителі розробляють навчальну програму на основі запитів учнів або сплановують навчання на основі проектів;

при такому підході вчителі формують наскрізні навички в реальному контексті, адже учні вирішують реальну проблему [16].

Всі три підходи ставлять за мету створення цілісного світогляду та розширення кругозору у школярів. Кожен з них має як переваги, так і недоліки, але саме ці методи вчитель може використати при розробці інтегрованого уроку [16].

Нова українська школа окреслює інтеграцію не як автоматичне поєднання різноманітних питань з навчальних предметів, а як їх органічний взаємозв'язок один між одним [4, с. 3].

Визначають такі види інтеграції:

Таблиця 1.1 Види інтеграції

Змістовно-орієнтована інтеграція	Змістовно-орієнтована інтеграція предметів виконується у вигляді тематичного навчання: коли освітній процес заснований на поєднанні знань з різноманітних дисциплін за однією/загальною темою.
Інтеграція навичок (налаштований на утворення/формування засобів дій)	На рівні способу дій інтеграція навичок здійснюється всередині предметів або в процесі предметного навчання. Учитель протягом певного періоду формує в учнів магістральні навички та вміння, поволі ускладнюючи та вдосконалюючи їх.
Інтеграція перспектив/можливостей (здійснюється на рівні смислу/змісту)	Інтеграція перспектив здійснюється постійно на кожному предметі навчання.

Кожен з цих видів інтеграції орієнтований на підвищення ефективності навчального процесу завдяки впровадженню незвичних шляхів її реалізації [6].

Розглянемо функції інтеграція в навчальному процесі [11, с. 17].

Таблиця 1.2 Функції інтеграції

Методична функція	Створення у школярів сучасного погляду на навчальний предмет
Освітня функція	Формування системності/єдності, пов'язаності окремих частин як цілісної системи, а також усвідомленість пізнання.
Розвиваюча функція	Розвиток навчально-пізнавальної діяльності, можливість уникнути пасивності, бездіяльності, розширення світогляду та світосприйняття.
Виховна функція	Передавання учням соціального досвіду, норм. Окреслює політехнічну спрямованість
Конструктивно-проектувальна функція	Вдосконалення змісту навчального матеріалу, його ретельний відбір, постановка мети на майбутнє.

Всі функції мають на меті створення багатогранного та інтенсифікованого навчального процесу. (Див. табл. 1.2)

Встановлення внутрішньопредметних та міжпредметних зв'язків у вивченні наук є магістральною методичною основою інтегративного підходу. Адже багатократне повторення матеріалу на різних уроках, його поповнення та удосконалення, є провідним методом у досягненні ефективності навчання [12, с. 10].

Внутрішньопредметна інтеграція включає:

- дискретну інтеграцію (коли певні фрагменти уроку потребують знань з інших предметів);
- вузлову інтеграцію (коли необхідною вимогою для ефективного засвоєння матеріалу є комбінування вчителем тем з різних предметів).

Міжпредметна інтеграція включає:

- знання з різних освітніх галузей та наук, які слугують для розкриття та визначення певного питання.

Результатом внутрішньопредметної та міжпредметної інтеграції є поява нових курсів, предметів й уроків. Дидактичною основою для позначення міжпредметних зв'язків є шкільний предмет й освітня діяльність, яка, при комплексному використанні на практиці, дає позитивні результати: вміння стають комплексними, а сформовані навички сприяють розвитку кваліфікованої особистості [11, с. 27].

Англійська мова – це один з предметів шкільної програми, здатних збагатити загальну середню освіту, адже діти середнього шкільного віку мають вроджену і ще не втрачену здатність до оволодіння мовами, а мови, в свою чергу, можуть стати дієвим засобом розвитку дітей та їх освіченості. Діяльнісний характер цього навчального предмета, його багатофункціональність дозволяють вибудовувати процес вивчення англійської мови в самих різних змістовних і організаційних формах, а також сприймати його як засіб збереження і передачі різних предметних знань, і не тільки лінгвістичних. У зв'язку з позитивною оцінкою використання міжпредметних зв'язків у закладах загальної середньої освіти та безумовною користю англійської мови для школярів, а також можливістю англійської мови інтегруватися з різними навчальними предметами, створюється передумова побудови навчального курсу з англійської мови на середньому етапі на основі інтегрованого підходу [23, с. 85–88].

Найважливіша ціль навчання англійської мови у школі є розвиток здатності школяра до спілкування іноземною мовою. Саме тому, під час навчання школярів англійської мови на інтегрованій основі важливо, щоб відібраний матеріал на кожному етапі навчання пробуджував у школярів пізнавальну діяльність, стимулював їх до спілкування на мові, яка вивчається. У процесі інтеграції в шкільній програмі залишається

тільки та інформація, яка є актуальною для школяра певного віку [24, с. 18–20].

Саме тому інтегроване вивчення англійської мови може поєднуватися з конкретним змістом різних предметів (як уже зазначалося вище) або з одним видом діяльності. Прикладами поєднання англійської мови та змісту різних шкільних предметів є:

1. Англійська мова та музика (наприклад, пісні, танці, ознайомлення з музичними інструментами);

2. Англійська мова та природничі науки (наприклад, ознайомлення з дикими та домашніми тваринами, живою та неживою природою);

3. Англійська мова та спортивні заходи (наприклад, виконання простих вправ за вказівками вчителя, рухливі ігри);

4. Англійська мова та знання про суспільство (наприклад, правила поведінки, етикет) [30, с. 125].

Наведений вище перелік поєднання англійської мови та інших шкільних предметів не вичерпує всіх можливостей і може систематично доповнюватися.

Таким чином, інтегрований підхід, який реалізується за допомогою міжпредметних зв'язків сприяє поглибленому вивченню шкільного матеріалу, заохочує школярів до використання накопичених знань у практичній діяльності, а впровадження інтегрованих занять у педагогічну практику втілює реорганізацію процесу навчання [11, с. 31].

Втілення інтегрованого підходу в освітньому процесі окреслює вирішення таких завдань:

1) Максимальне розкриття інтелектуально-когнітивного потенціалу учня; розкриття здатності учня до інтелектуального пізнання;

2) створення сприятливих умов для самореалізації потенційних можливостей; формування відповідних умов для самоактуалізації;

3) розвиток здібностей до комунікації, співпраці, ефективної побудови збалансованих міжособистісних відносин. Розвиток схильності до спілкування, командної роботи, партнерських зв'язків з однолітками [11, с. 34–35].

Отже, інтегрована освіта – це складний і багатоетапний процес, який вводить дитину в подальшу освіту – навчання та виховання на вищих рівнях. Інтеграція реалізується на різних рівнях через синтез знань й умінь. Покращення рівня інтеграції змісту освіти забезпечує профілізацію освіти, формування картини світу та розвиток теоретичного мислення учнів.

Інтеграція в сучасній школі розвивається за декількома напрямками і на різних рівнях, відповідно: внутрішньопредметна – інтеграція понять, знань, умінь всередині окремих навчальних предметів; міжпредметна – синтез фактів, понять двох і більше дисциплін. Таким чином, інтегративний підхід стимулює аналітичну діяльність учнів, формує вміння переносити знання з однієї галузі в інші. Розглянувши поняття інтеграції як основного підходу до навчання англійської мови, ми стверджуємо, що вона реалізується завдяки міжпредметним зв'язкам і пропонує учням знання багатьох областей науки, мистецтва, культури, а також реального повсякденного життя.

1.3. Особливості та принципи інтегрованого підходу до навчання англійської мови в ЗЗСО

Магістральною ідеєю нової української школи є імплементація інтегрованого підходу в навчанні. Інтегроване навчання сприяє цілісності/єдності освітнього процесу, а саме: змісту, методів та принципів навчання. Головними компонентами цілісної діяльності є практична діяльність, контроль, самоконтроль, планування та коригування [11, с. 33].

Ідея інтегрування предметів є вагомим досягненням педагогіки. Її здійснення (інтеграції) може бути вдалим прикладом введення високоякісної освіти. Як необхідна умова поєднання різних частин в єдине ціле, інтеграція є також вкрай важливим педагогічним засобом, з використанням якого з'являється можливість сформувати монолітне й цілісне уявлення про об'єкт, який розглядається, а також визначаються фактичні міжпредметні знання. Зміна сучасної освіти – це змога пересилити розрізнене навчання предметів у школі, а також сформувати новітні освітні програми. Навчальний процес є налаштованим на розвиваючий, ефективний інтегративний підхід. В першу чергу, провідну роль при реалізації інтегрованого підходу до навчання виконує вчитель, який створює необхідну атмосферу для навчання [11, с. 21].

Завдяки інтегрованому навчанню передбачається отримання високоякісної, зовсім інакшого рівня освіти, яка також є конкурентоспроможною та, головне, доступною кожному учню. Ця освіта дає можливість індивідуально досягати своєї мети, а також сприяє самореалізації. Інтегровані заняття в школі розкривають науковий та творчий потенціал школярів, дають можливість виражати свої думки. При цьому, учні мають змогу використовувати свої знання, навички, які будуть допомагати та підштовхувати до нових висновків [18, с. 178–179].

Головною особливістю інтегрованого уроку з англійської мови є його комбінована структура (між собою поєднується лінійна, концентрична і спіральна структури). На думку вченого-дидактика В. Н. Подласого, ця особливість інтегрованих уроків дозволяє лавірувати при формуванні змісту, а також знаходити різні методи викладання матеріалу, що є вкрай важливим при реалізації інтегрованого підходу до навчання у школі [11, с. 24].

Інтегрований урок має змішану структуру, до складу якої, в залежності від типу заняття, входять :

Лінійна структура – безупинна послідовність/наступність матеріалу від легкого до складнішого згідно з правилом логічності й консеквентності викладеного матеріалу (тобто коли подальший матеріал ґрунтується на основі вже відомого).

Спиральна структура передбачає безперервне поширення і удосконалення знань з певної галузі.

Концентрична структура – вторинне аналізування конкретних розділів предмету задля більш детального розгляду матеріалу.

Змішана структура – поєднання всіх трьох систем викладу матеріалу [11, с. 24].

Задля досягнення дидактичної мети уроку необхідно визначити завдання, які будуть розв'язуватися на ньому згідно з обраною вчителем системою (або їх комбінацією). Окреслення цих завдань залежить, перш за все, від послідовності та логічності освітнього процесу. Закономірність оволодіння знанням відрізняється від закономірності формування вмінь та навичок, що й впливає на обрання тієї чи іншої структури уроку [8].

Домінуючими принципами інтегрованого навчання є індивідуальна направленість, цілісний підхід у викладанні, комбінування прийомів викладання, рефлексії та конверзації [6].

Планомірно реалізовані предметні зв'язки налаштовують освітній процес до так званої інтенсифікації (сукупності засобів, спрямованих на покращення дієвості), підвищення спонукання до навчання, розвиток пізнавального процесу, інтересу до міжособистісної комунікації [19, с. 34].

Існує ряд принципів, що був визначений багатьма науковцями і дидактиками, який окреслює зміст інтегрованого підходу в навчанні іноземним мовам:

1. Принцип комунікативного напрямку навчання, а також наочності й ситуативності мовлення учнів і вчителя на іноземній мові. Головним завданням цього принципу є створення належного середовища для спілкування, а саме такого, яке буде спонукати до дії, надихати. Для ефективності даного принципу треба визначити завдання, які будуть відбивати сутність комунікації. Комунікативний напрямок навчання вказує на те, що в ході навчання буде обов'язково використовуватися матеріал з метою комунікації з поставленими цілями, але не рідною мовою. Для реалізації цього підходу необхідною вимогою є наочність матеріалу, особливо на початковому етапі навчання іноземної мови [24, с. 19].

2. Принцип врахування фактичного досвіду учнів.

Принцип врахування досвіду дітей на сьогоднішній день заснований на широкому використанні відомого, та вже знайомого учням матеріалу за змістом та діяльністю, прийомами та методами його реалізації. Успіх занять залежить від того, наскільки чітко, коротко і, головне, змістовно вчитель надає матеріал, як поєднує новий матеріал із вже пройденим. Отримані раніше знання, вміння та навички виступають додатковими стимулами та підтримкою. Кожний етап навчання зводиться до створення нових зв'язків та асоціацій. Нові знання завжди передбачають створення різних асоціацій з уже наявною інформацією, яка була отримана завдяки навчанню та досвіду. Саме тому, вибір цього принципу пояснюється тим, що інтеграція нового зі вже знайомим є одним із способів створення стійких асоціативних зв'язків, що сприяють міцному засвоєнню матеріалу [24, с. 20].

3. Принцип ігрової основи.

Найважливішою функцією цього принципу є мотиваційно-спонукальна направленість навчальної гри. У ході гри учні прагнуть до того, щоб здолати труднощі самостійно: без підказок і допомоги

вчителя. Учні демонструють себе як суб'єкта діяльності, результатом чого є збільшення ефективності навчання.

Гра сприяє підвищенню зацікавленості учнів на уроці, адже під час ігрової активності формуються умови, які допомагають:

- 1) Розвивати фантазію, уяву, творчі здібності;
- 2) покращувати пам'ять;
- 3) інтегрувати знання з різних предметів.

Таким чином, зміст принципу ігрового навчання полягає в тому, що вагома частка уроку проводиться в ігровій формі, тобто ігрова діяльність інтегрується/об'єднується з навчальною та підпорядкована їй. [24, с. 20].

Магістральною ознакою інтегрованого навчання англійської мови є те, що воно включає в себе окремі розділи, які щільно пов'язані між собою. Таким чином, навчання має відповідні цілі: створення кращих умов для оптимізації освітнього процесу, формування в учнів певних умінь та навичок, розвиток та реалізація пізнавальної діяльності на уроках, втілення конкурентоспроможної освіти. Особливістю інтегрованого навчання є те, що воно заощаджує час, як результат, учні працюють більш ефективно, але без знесилення [7, с. 10].

На уроках англійської мови інтегрований процес сприяє розвиненню здібності учнів до аналізу, зіставлення, типізації, конклюдії. Інтегрований урок забезпечує поліпшення мотивації учнів до навчання, адже, як вже зазначалося, його метою є створення умов для зацікавленості учнів на уроках.

Слід зазначити, що різниця між інтегрованим підходом до викладання матеріалу та звичайним підходом полягає у тому, що предметом аналізу та розгляду на інтегрованому занятті є багатогранні об'єкти, суть яких охоплюють різні дисципліни. Конкретна структура, методи та прийоми грають провідну роль в організації та досягненні цілей [17, с. 86].

Ми розглянули особливості інтегрованого підходу в навчанні іноземних мов і можемо стверджувати, що введення інтегрованої системи може з більшою мірою, ніж традиційне предметне навчання, сприяти розвитку ерудованої людини, що володіє цілісним світоглядом, здатністю самостійно систематизувати наявні у неї знання і нетрадиційно підходити до вирішення різних проблем.

Навчання англійської мови за інтегрованим підходом орієнтовано на різнобічний розвиток учнів, їх загальну освіту й виховання, що досягається за рахунок об'єднання виховних, освітніх і розвиваючих можливостей різних навчальних предметів; допомагає формувати в учнів більш цілісну картину світу, в якій англійська мова є засобом пізнання та спілкування. У результаті розширення кола знань створюється можливість для формування і розвитку більш широких і різноманітних інтересів учнів, їх природних нахилів та здібностей.

Організація навчальної програми за допомогою інтеграції містить у собі багато професійних перспектив. Фактичний досвід впровадження інтегрованого підходу тісно поєднаний з розробкою різних інтегрованих дисциплін [11, с. 34].

Отже, досліджуючи можливості інтегрованого навчання англійської мови, можна стверджувати, що за цим підходом заняття стають більш спрямованими на досягнення дидактичної мети. Такі уроки додають унікальність та новизну до структури шкільної освіти, а також сприяють розвитку в учнів стійкого інтересу до процесу пізнання.

Від так, можна впевнено стверджувати, що інтегрований підхід являє собою досить складну систему, а його реалізація підвищує успішність втілення виховної функції, актуалізує особистісні якості учнів, забезпечує їхню активну діяльність у цілісному пізнанні. Організація оптимальних умов для реалізації інтегрованого навчання сприяє гармонічному розвитку школярів.

РОЗДІЛ 2

ДИДАКТИЧНА ТА МЕТОДИЧНА ІНТЕРПРИТАЦІЯ ІНТЕГРОВАНОГО ПІДХОДУ ДО НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

2.1. Інтегрований урок як одна з нестандартних форм організації навчання учнів

Кожний урок, що має чітку структуру та для проведення якого використовуються вміння, навички й знання з інших наук, може називатися інтегрованим. Метою такого уроку є надання учням цілісного, ґрунтовного й поглибленого знання про навчальний предмет.

Головними ознаками інтегрованого уроку є: практичність (орієнтація на зовнішню реальність), багатогранність (різноманітність викладеного матеріалу) та універсальність (багатофункціональність матеріалу). Це надає можливість поступово залучати учнів до навчально-пізнавального процесу [11 с. 56].

Виокремлюють чіткі критерії для дієвого проведення інтегрованого уроку:

- Спонування учнів до процесу пізнання, а особливо зацікавленості до процесу навчання;
- заохочення учнів до індивідуальної практичної роботи;
- розвиток здатності учнів до самостійного прийняття рішень;
- формування у школярів актуального розуміння про цілісність/єдність матерії [11, с. 57].

Для вдалого проведення інтегрованого уроку вчитель має розуміти взаємозв'язок між різними предметами, а також організувати урок відповідно до загальної теми заняття [11, с. 58].

Підготовка та проведення інтегрованого уроку вирішує такі задачі:

- інформативну (пошук, вивчення і відбір потрібної інформації, а також застосування модерних технологій у навчанні);
- комунікативну (процес обміну інформацією, ідеями, фактами, поглядами між учнями) [26, с. 9];
- навчально-пізнавальну (форма розвитку пізнавальної активності, під час якої школярі здобувають нові знання, розширюють свій кругозір, самостійно відкривають щось нове) [15].

Завдяки проведенню занять на основі інтегрованого підходу реалізуються такі можливості:

- ціннісно-сміслові (насамперед, смислове значення й розуміння мети уроку, значущість розгляду певної теми на занятті)
- загальнокультурні (розгляд історичних аспектів розвитку держав, розвивається патріотичність, соціокультурність);
- комунікативні (робота в колективі, спілкування з вчителем й однолітками, повага до оточуючих та їх думки)
- інформаційна (робота з інформаційними джерелами) [15].

Варіанти інтегрованих уроків можуть бути вкрай різноманітними. Можна інтегрувати не тільки два, але й три чи навіть більше предметів на одному або декількох уроках. Це залежить, насамперед, від доцільності комбінування тих чи інших предметів за темою уроку. Вчитель сам обирає предмет/предмети інтегрування, беручи до уваги інтереси учнів [14, с. 21].

Інтегрування уроку може відбуватися між навчальними дисциплінами, які видаються зовсім недоречними. Тут може виявитися професіоналізм учителя, а саме: вміння знаходити те, що на перший погляд не підходить до теми уроку, але якщо подивитися глибше, то становить цілісність.

Зазвичай, на інтегрованих заняттях використовують новітні педагогічні технології (інтерактивні, комп'ютерні, ігрові та ін.), застосування яких спрямоване на досягнення головної мети навчання.

Серед форм інтегрованого навчання можна виділити бінарний урок (нетрадиційна форма інтегрованого навчання). На такому уроці комбінуються методи й прийоми різних форм навчання, метою яких є досягнення ефективності навчального процесу. Бінарний урок будується на спільній діяльності вчителя та учнів. На таких уроках можуть бути присутніми 2 вчителя, що також підкреслює його нетрадиційність. Такі заняття урізноманітнюють навчальний процес, допомагають активізувати творчі здібності учнів, підсилити мотивацію учнів до навчання, згуртовують колектив (адже на них вирішуються певні завдання) [15].

Серед різновидів інтегрованих уроків виділяють наступні:

1. Урок формування та утворення нових знань. На такому уроці, як правило, за допомогою різних методів і прийомів вирішується сукупність завдань, які були поставлені вчителем. Серед форм реалізації такого уроку є: урок-дослідження, урок-подорож та інші [11, с. 57].

Для ефективною реалізації цього виду уроку вчитель може використовувати різноманітні ілюстративні, експериментальні методи навчання, а також полеміку, цікаві інтернет-ресурси й технології, кіноепізоди та ін. На уроці створення нових знань вчитель може також, за бажанням, застосувати різні форми роботи: індивідуальну, колективну, командну, фронтальну і кільцеву форми.

Переваги цього типу уроку полягають у перспективі реалізації творчих/креативних здібностей та створення умов для росту особистого потенціалу учня.

2. Урок розкриття нових знань. Метою уроку є формування в учнів нових навичок і вмінь, які будуть розвиватися у ході освітньої програми. На уроці вирішуються такі завдання: освітні (презентувати

предмет навчання, ознайомити з матеріалом), виховні (сприяти вихованню учнів на соціальному та культурному рівнях, розвивати повагу до рідного краю, природи та історії). На уроці відкриття нових знань застосовуються такі форми роботи як: урок-практика, урок-мандрівка, комбінований/об'єднуючий урок, урок-гра [11, с. 57–58].

3. Урок узагальнення. На цьому уроці відбувається опанування, систематизація/типізування та упорядкування знань. Загалом, такі уроки проводяться в кінці чверті, року або коли тема уроку завелика і її поділено на частини, остання з яких буде узагальнювати пройдений матеріал.

На занятті проводяться бесіди, диспути, практичне вирішення/виконання різноманітних завдань. Учні індивідуально висвітлюють деякі питання, готують виступи, які присвячені темі уроку [11, с. 57–58].

Таким чином, сучасний урок формування знань базується на поєднанні різних методів і прийомів навчання, що вирішують сукупність завдань. Використовуються як графічні, так і пошукові методи, експериментальні методи навчання; різні джерела матеріалу: кінофільми, аудіозаписи, мультимедійні курси, інтернет-технології та інші технічні засоби.

Такі уроки створюють більше можливостей для вирішення розумових завдань, формулювання пропозицій щодо реалізації творчого потенціалу, одним словом, створення ситуацій для повноцінного розвитку особистості учня [8].

Не традиційністю, а отже й особливістю інтегрованих занять є, перш за все те, що вони сприяють розвитку багатьох вмінь та навичок: мовлення, аналізу, узагальнення, розширення кругозору та багато інших. Вони не тільки надають окремі знання про предмет, але й сприяють всебічному розвитку особистості. Як ми вже казали, інтеграція – є основою для пошуку взаємозв'язків між різноманітними фактами, тому

саме на таких уроках відбувається упорядкування та систематизація інформації.

Перевагою інтегрованого уроку є те, що він має в собі психологічну привілею. Він активізує мотивацію учнів до навчання, формує пізнавальні інтереси учнів та творчі здібності учнів (які є дуже важливими в процесі пізнання). Усе вищезазначене сприяє не тільки реалізації ефективного багатопланового навчального процесу, але й результативної дослідницької діяльності [11, с. 58].

На відміну від традиційних уроків інтегрований урок дає широке поле для розвитку мовлення учнів, формує вміння аналізувати, порівнювати, робити висновки. Інтеграція в цілому сприяє вихованню всебічно розвиненої, інтелектуальної особистості.

Результативність такого уроку полягає у формуванні в учнів узагальнених професійних умінь, у підвищенні рівня мотивації навчання з теоретичних дисциплін.

2.2. Ефективність інтегрованих уроків з англійської мови в закладах загальної середньої освіти

Методично правильно реалізовані інтегровані заняття з англійської мови мають значний вплив на продуктивність навчального процесу. Дослідивши результативність інтегрованих уроків, ми можемо виділити такі переваги інтегрованого підходу до навчання англійської мови:

- 1) Навколишнє середовище сприймається учнями, перш за все, в єдності;
- 2) нетрадиційна форма проведення уроків фокусує увагу учнів на предметі навчання і при цьому не втрачається їхній ентузіазм під час уроку;

3) розвиток індукції, здатності до аналізу явищ, наукового потенціалу учнів, адже такі уроки підштовхують і налаштовують до пізнання оточуючого світу й пошуку причинно-наслідкових зв'язків;

4) завдяки тому, що на таких уроках часто змінюються види діяльності, учні не так швидко втомлюються. Такі зміни діяльності підтримують зацікавленість школярів у предметі обговорення;

5) покращується пам'ять учнів через те, що інформація, яка представлена учням пов'язана з вже вивченою на інших предметах (при інтеграції англійської мови з , наприклад, географією. Коли на уроці розглядається тема, що пов'язана з економічним розвитком України, вони вже мають знання з цього приводу, адже раніше вже розглядали її) [8].

Такі уроки дають можливість до розвитку творчих здібностей учнів, реалізації творчих здібностей учнів та їхнього інтелектуального потенціалу при пізнанні самого себе, що, врешті-решт, спонукає до саморозвитку. Впровадження інтегрованих занять у ході навчання призвело до таких результатів:

- Відбувається розширення меж методики викладання англійської мови;
- підтримується увага школярів як результат виконання цікавих та неординарних завдань;
- підсилюється зацікавленість учнів у навчанні (як під час індивідуальної, так і колективної роботи). Учні демонструють інтенсивну роботу під час заняття;
- вивчення навчального матеріалу з точки зору різних дисциплін змінює рівень інтелектуальної активності, забезпечуючи встановлення взаємозв'язку між вивченими проблемами;
- залученням дітей до творчої діяльності шляхом презентації/показу віршів власного виконання, малюнків, панно,

виробів. Внаслідок чого особистісні установки відображаються на певних явищах та процесах [8].

З вищеперелічених даних можна зробити умовивід, що інтегровані уроки мають позитивні результати в навчальному процесі та є досить ефективними завдяки різноплановому проведенню. Великою мірою дієвість інтегрованих занять залежить від професійності (майстерності) вчителя та його можливості виконувати певні умови для досягнення вищої продуктивності навчального процесу.

Для того, щоб такі уроки були результативними потрібні такі умови:

- Високий рівень фахових якостей педагога, що буде сприяти творчій та продуктивній кооперації школярів з вчителем;
- впровадження вчителем технік проблемного навчання, що буде забезпечувати посилення їх інтелектуальної діяльності;
- безпомилкове визначення об'єкту/предмету вивчення, ґрунтовний відбір матеріалу до заняття;
- ефективне об'єднання одноосібної та групової форм роботи;
- урахування вікових психічних властивостей та характеристик учнів. [17, с. 86].

Кейс-технологію визначають як одну з інтерактивних та дієвих методик навчання. Технологія кейсів будується на індивідуальному вивченні надрукованих та аудіовізуальних навчальних матеріалів, які презентують учням в особливій формі (кейси) [9, с. 1–2]. Сутністю цієї технології є те, що в процесі навчання англійської мови використовуються різні ситуації для того, щоб зробити спільний аналіз, обміркувати та порадитися один з одним щодо певної проблеми з поданої теми. Ефективність методу полягає в тому, що його можна без зусиль поєднувати з різними методами навчання. Така технологія вміло комбінує раціональну/аналітичну, освітню та виховну види діяльності [28, с. 244–245].

Кейс-метод дає змогу розвинути вміння всесторонньо мислити, інтерпретувати проблему, тренувати уважність, вільно спілкуватися з однолітками. Такий метод роботи дозволяє поєднувати теоретичні та практичні знання, навчитися трансформувати загальні знання у вміння [25, с. 94–99].

Кейс-метод має певні етапи проведення, виконуючи які можна досягти високої ефективності навчання:

- Індивідуальне ознайомлення школярів з текстом кейса, та його подальший аналіз (вчитель повідомляє це за декілька днів);
- подальше обмірковування кейсу (за допомогою полеміки й аудіовізуальної інформації);
- виставлення оцінок;
- підведення підсумку.

Ефективність реалізації кейс-методу дуже висока, якщо порівнювати з традиційними методами навчання. Завдяки цьому методу в учнів швидше формуються такі якості як: відповідальність, впевненість, переконливість, наполегливість, творчість, сумлінність, здатність до конкуренції серед однолітків, самовираження та самодостатність. [25, с. 97].

Ми з'ясували, що інтегровані заняття з англійської мови мають такі предметні результати:

- Учні оволоділи базовими навичками усного та письмового спілкування з англійської мови на підставі індивідуальних мовних навичок та потреб; оволоділи невербальними нормами мовної поведінки.
- учні опанували початкові мовні поняття та правила, що потрібні для засвоєння англійської мови на усному та писемному рівнях.
- учні сформували своє власне ставлення до англійської культури за результатами опрацювання теми «Велика Британія та США».

Отже, підсумовуючи все вищесказане можна зробити висновок, що інтегрований підхід до навчання англійської мови є результативним. Він вимагає кропіткої роботи як вчителя, так і учнів. Для того, щоб інтегрований урок був продуктивним, він має бути, в першу чергу, систематизованим та цілісним за своєю структурою, мати певні цілі. Умови його проведення, як ми виявили, майже не відрізняються від проведення традиційного уроку. Але такий вид занять, звісно, вимагає логічного викладу матеріалу, а також вміння вчителя поєднувати та узагальнювати знання/зміст з різних дисциплін.

2.3. Система вправ для інтегрованого уроку з теми «Велика Британія»

Як вже зазначалося, є різні форми, що слугують для реалізації інтегрованого підходу до викладання на уроці англійської мови, серед них: різноманітні інтерактивні завдання, цікаві питання (а також «quiz»), наочні матеріали (зображення), та ін.

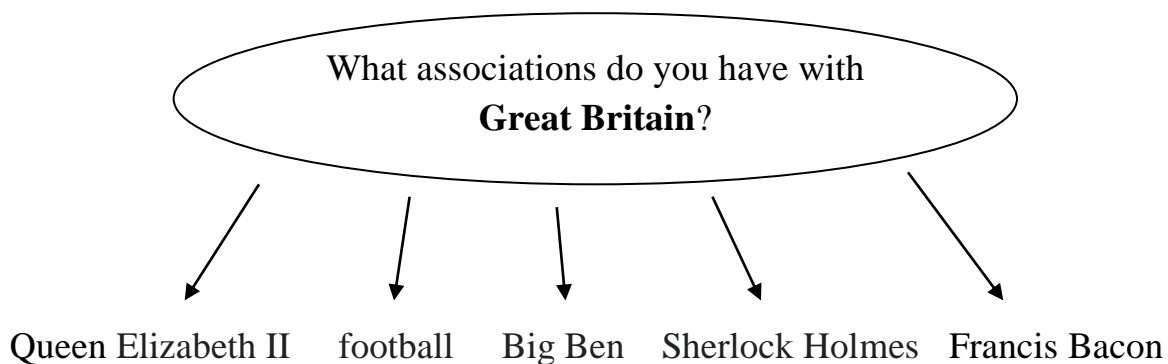
Раніше було вказано, що головною умовою до створення усної/комунікативної взаємодії вчителя з учнями є формування вербальних ситуацій, теми яких при інтегрованому підході невичерпні. Такі невимушені та природні ситуації з'являються, найчастіше, самі собою у процесі комунікації.

У процесі роботи над дослідженням нами було розроблено комплекс інтерактивних вправ з теми «Велика Британія», що можуть бути використані на інтегрованому уроці у ЗЗСО, з метою активації інтелектуальної діяльності учнів на різних етапах/частинах уроку [22].

Нами пропонується **система вправ** на інтегрованому уроці:

In the first exercise children should write on the board their associations with Great Britain and explain why it has come to their mind first (because all associations are closely connected with the other subjects).

В першій вправі учні мають написати на дошці їхні асоціації з Великою Британією та пояснити чому саме ці асоціації прийшли їм на думку першими (справа у тому, що це пов'язано з навчальними темами інших предметів, які вивчаються у школі). Метою такої вправи є занурення учнів у відому їм лексику.

In the second exercise pupils need to look at the **globe** which is in front of them and tell the teacher **where** the UK and its capital are situated; they have to say which ocean the country is washed by. The pupils should know it from the geographical course.

Друга вправа стосується повторення вже відомого матеріалу з курсу географії на англійській мові. Учні мають показати на глобусі де знаходиться Велика Британія та її столиця, а також показати, яким океаном омивається.

P1: The UK is situated here, in north-western Europe.

Teacher: Yes, you're right. Then show me please the ocean the UK is washed by.

P2: Here it is.

Teacher: Good. Then where is the capital of the UK?

P3: Here is the capital of the UK.

The third exercise is also about actualization of knowledge from the geographical course. The task is to choose the correct answer.

Третя вправа також стосується актуалізації знань пов'язаних з предметом географії. Учні повинні обрати правильний варіант відповіді.

1. Which one is the official name of the country?

- a) *England*
- b) *Great Britain*
- c) *The United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland*

2. *What sea is the UK washed by?*

- a) *The North Sea*
- b) *The Atlantic Sea*
- c) *The Black Sea*

3. *The capital of the UK is:*

- a) *Liverpool*
- b) *London*
- c) *Manchester*

4. *How many countries are there in the UK?*

- a) 2
- b) 4
- c) 6

The fourth exercise aims to develop speaking skills. This task should be done in pairs. Imagine that one of you has come to visit your friend who lives in London. While walking he/she shows you the city-center. What will you ask him/her about? Make up questions concerning British location, climate.

Четверта вправа має на меті сформувати навички та вміння в оволодінні діалогічним мовленням. Це завдання в парах. Учні повинні поставити запитання своєму напарнику, до якого ніби приїхали в гості у Лондон, а він, у свою чергу, відповідає. Наприклад:

1. *What is the climate of the UK? Is it moderate-continental? (moderate-continental – помірно-континентальний клімат (той, в якому знаходиться Україна))*

- *The climate of the UK is temperate. It has cool winters and warm summers.*

2. *What is the biggest city of the UK?*

- *Of course London is the biggest city of the UK and it has almost 9 million citizens.*

3. *Is the English weather stable as in Ukraine?*

- *The English weather is not stable at all. Usually, the weather may change at anytime.*

4. *I have heard that the British usually say “If the weather...”. What does it mean?*

- *It means that they are not sure about the weather, because it may change any moment.*

In the fifth exercise pupils should underline the words (which are on the board), which are connected with Great Britain and translate them into Ukrainian. Using key words they need to make up a small text (about 6 sentences).

У п'ятій вправі учні мають по черзі підкреслити слова, що знаходяться на дошці, які стосуються Великої Британії та перекласти їх на українську мову. З ключовими словами учні мають скласти невеликий, але змістовний текст (приблизно 6 речень).

- *Continent, kingdom, the Queen, Oxford, Broadway, tower, Peter Pen, the tube, Scotland Yard, pound, dollar, states, rain, the Statue of Liberty, tea, tuxedo, Walt Disney.*

In the sixth exercise children are divided into two teams, they need to transform the sentences by restoring the names of provinces and their capitals. Whose team is the first to cope, they win.

У шостій вправі учні розділяються на дві команди. Вони мають трансформувати речення, відновивши назви міст (або провінцій) та їх столиць. Яка команда впорається скоріше, та й виграс. Наприклад:

- *The capital of Lanedng is Nodlon > The capital of England is London.*

- *Fdiffcar is the capital of Eslwa > Cardiff is the capital of Wales.*

- *The capital of Olnadsc is Rubghenid > The capital of Scotland is Edinburgh.*

- *Felsabt is the capital of Northern Ireland > Belfast is the capital of Northern Ireland.*

In the seventh exercise pupils need to decide whether the statement is true (T) or false (F). If the statement is false they should correct it.

У сьомій вправі учні повинні визначити, де правда, а де неправда. Якщо речення некоректне, учень має сказати правильний варіант.

У цій вправі відбувається інтеграція англійської мови не тільки з географією, а й з історією.

Таблиця 2.1

True or false

	T	F
1. The UK is the biggest country in the world.		
2. There are 8,982 million people in London.		
3. Martin Luther King Jr. is the UK's leader of the Civil Rights Movement.		
4. European continental land is linked with the UK through the Channel Tunnel.		
5. English is the official language of the UK		
6. The motto of the UK is <i>"In God We Trust"</i> .		
7. Northern Ireland is the biggest part of the UK.		

In the eighth exercise pupils should read the words which are in the table and use them to complete the sentences. This exercise is closely connected with history of Great Britain.

У цій вправі учні мають прочитати слова з таблиці, а потім доповнити речення, використовуючи їх. Ця вправа пов'язана з предметом *всесвітньої історії* (а саме з темою про історію Великої Британії).

Oxford	William Pitt	Elvis Presley	The Red Dragon
King George VI	the red rose	St. George's Day	St. David's Day

- 1) *What British King suffered from a stammer, as portrayed by Colin Firth in The King's Speech?*
- 2) *What is the oldest university in Britain?*
- 3) *Who was the youngest British Prime Minister?*
- 4) *Which singer has the most UK Number One singles ever?*
- 5) *What is the national symbol of the UK?*
- 6) *What is the national symbol of Wales?*
- 7) *The national day of Wales is called...*
- 8) *England's national day is called...*

Отже, ми можемо навести ще велику кількість прикладів щодо новітнього розуміння реалізації інтегрованого підходу до навчання англійської мови. Але, треба наголосити, що при інтеграції навчального предмету (англійської мови) вчитель має пам'ятати своє основне призначення: не тільки навчити учнів, а й виховати/сформувати вкрай грамотну, ерудовану та освічену індивідуальність.

Практика роботи в освітньому закладі упевнила нас у тому, що сучасний навчальний процес повинен мати таку структуру, щоб якнайбільше залучити дітей до пізнавального процесу. Ми продемонстрували, що цього можна дійти за допомогою логічно побудованої системи вправ, заснованих на інтегрованому підході до навчання.

У своїй роботі ми довели, що інтеграція дає можливість учням збагачуватися новими знаннями своїми силами, а також підвищувати зацікавленість до освітнього процесу, формувати світосприйняття, послідовне міркування, вказувати на персональний потенціал учнів.

ВИСНОВКИ

Інтеграція є ключовим принципом у розвитку сучасної системи освіти, і виступає як концепція створення багатогранної картини світу. Ми з'ясували, що інтегрований урок – це засіб реалізації навчання, в наслідок якого школярі водночас отримують цілісні/комплексні знання з декількох предметів, що можуть бути як когерентними, так і належати до протилежних галузей знань.

Опрацювавши основні теоретичні засади інтегрованого підходу до навчання ми визначили, перш за все, функції інтеграції, а саме: освітню, розвиваючу, виховну, методичну та те, як вони реалізуються в процесі навчання. Ми також охарактеризували 2 основних види інтеграції: внутрішньопредметну (ту, яка об'єднує поняття та явища всередині відокремлених навчальних дисциплін) та міжпредметну (ту, яка синтезує поняття, об'єкти та факти з двох чи більше предметів). Організація перспективи для багатогранного/різнобічного розгляду понять, фактів, явищ та феноменів, формування цілісного мислення та міркування, ентузіазму – все це і є метою інтегрованих занять в ЗЗСО.

Докладний аналіз теоретичного доробку особливостей явища інтеграції надав можливість дійти висновку щодо характерних ознак цього підходу, а саме: його нетрадиційної комбінованої структури і принципів, завдяки яким здійснюється інтегроване навчання в закладі загальної середньої освіти. Специфікою інтеграції є те, що вона сприяє різносторонньому розвитку учнів, а також виявляє їхню здібність самотужки упорядковувати наявні знання.

Під час виробничої практики було проведено дослідження стосовно ефективності інтегрованих занять з англійської мови в закладах загальної середньої освіти. Ми дійшли висновку, що ефективність та результативність інтегрованих занять полягає, насамперед, в нетрадиційній формі його проведення (при реалізації

різноманітних неординарних завдань та вправ). Відбувається інтенсифікація навчального процесу, адже на такому уроці часто змінюються різні види діяльності. Інтеграція сприяє поліпшенню пам'яті, оскільки відомості, що поступають школярам, тісно пов'язані з раніше опанованими на інших дисциплінах. Інтегрований підхід до навчання також забезпечує послідовність та наступність знань завдяки врегулюванню/узгодженню навчальних планів з різних предметів.

Можна з упевненістю сказати, що інтегрований урок з іноземної мови має позитивні результати, тому що інтеграція англійської мови з такими навчальними дисциплінами як географія, література, історія, математика чи українська мова слугує методом активізації мотивування до навчання, адже з'являються необхідні умови для використання знань на практиці. Інтеграція є джерелом знаходження нових фактів, які підтверджують або поглиблюють певні висновки, спостереження учнів у різних дисциплінах. Засновуючись на проведених дослідженнях ми можемо стверджувати, що інтегровані уроки допомагають вчителям самоактуалізуватися, а саме: показати свою винахідливість, оригінальність, творчий потенціал та креативність.

Розроблена нами система вправ до інтегрованого заняття з англійської мови на тему «Велика Британія» влучно демонструє процес інтеграції шкільних дисциплін, а саме: англійської мови з географією та історією. Вправи націлені на вдосконалення навичок монологічного мовлення, практичного застосування вже знайомої лексики та закріплення вивченого матеріалу для подальшого використання (в тому числі й на інших предметах). Формування вербальних ситуацій, теми яких на інтегрованому уроці з англійської мови, як ми з'ясували, є необмеженими, слугує відмінною умовою для продукування словесної взаємодії вчителя та учнів. Ми показали, що такі вправи сприяють розширенню загального лінгвістичного кругозору учнів, а також формуванню мотивації до вивчення англійської мови. Таким чином,

припущення, сформульоване у вступі про те, що інтегроване навчання англійській мові служить значного підвищення ефективності навчально-виховного процесу, підтвердилося. Мета дослідження була досягнута.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Академічний тлумачний словник. URL: <http://sum.in.ua/s/integracija> (дата звернення: 10.01.2021).
2. Безрукова В. С. Интеграционные процессы в педагогической теории и практике: Сб. науч. тр. / Свердлов. инж.-пед. ин-т. Екатеринбург, 1994. 124 с.
3. Бех І. Д. Інтеграція як освітня перспектива. *Початкова школа*. 2002. № 5. С. 5–6.
4. Большакова І., Пристінська М. Інтегроване навчання: тематичний і діяльнісний підходи. *Нова українська школа*. 2 лип. С. 1–29.
5. Браже Т.Г. Інтеграція предметів у сучасній школі. *Література в школі*. 2004. № 5. С. 150–154.
6. Види інтегрованого навчання. Онлайн-курс для вчителів початкової школи. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=kKN4jIYnYsM> (дата звернення: 15.12.2020).
7. Вознюк О. В. Знаннева інтеграція як основа інтердисциплінарності педагогіки. С. 1–12.
URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/78394063.pdf>. (дата звернення: 11.12.2020).
8. Выходец З. И. Интегрированный урок: типы, структура, результаты при обучении иностранному языку. URL: <https://lugaschool54.com/2017/11/16/integrirrovannyj-urok-tipy-struktura-rezultaty-pri-obuchenii-inostrannomu-yazyku/>. (дата звернення: 13.01.2021).
9. Гречановська О. В., Манглієва Т. Н. Сутність та використання кейс-методу в навчально-виховному процесі вищої школи. 2017. С. 1–3. URL: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/handle/123456789/17681>. (дата звернення: 10.03.2021).

10. Данилюк А. Я. Теоретико-методологические основы проектирования интегральных гуманитарных образовательных пространств : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01. Ростов-на Дону, 2001. 22 с.
11. Добровольська Л. Н., Чорновіл В. О. Інтеграція навчальних предметів в початковій школі як ефективна форма навчання молодших школярів : матер. інтер.-сем., м. Черкаси, лютий 2017 р. Черкаси, 2017. 183 с.
12. Зверев І. Д., Максимова В. М. Міжпредметні зв'язки у зв'язку в сучасній школі. 2–е вид. М. : *Педагогіка*. 2006. 195 с.
13. Земляна Е. Інтеграція знань в освіті. Технологія проведення інтегрованих занять : матер. наук. конф., м. Сніжне, 20–21 лютого 2012 р. Сніжне, 2012. С. 1–12. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/2310>. (дата звернення: 11.12.2020).
14. Іванчук М. Г. Інтегроване навчання: сутність та виховний потенціал (Виховання особистості молодшого школяра в умовах інтегрованого підходу до навчання). Чернівці : Рута, 2004. 360 с.
15. Інтеграція навчального процесу як чинник розвитку пізнавальної активності учнів. Конспект уроку. URL: <https://urok.osvita.ua/materials/proftech/24899/>. (дата звернення: 10.02.2021).
16. Інтегроване навчання. Глосарій. URL: https://edera.gitbook.io/glossary/integraciya/intehrovane_navchannia#home. (дата звернення: 06.03.2021).
17. Клочко А. О. Інтегрований підхід як сучасна форма організації навчального процесу. *Science and Education a New Dimension*. 2013. С. 85–87.
18. Козловська І., Литвин А. Інтеграція та наступність у розвитку змісту навчального знання: методологічний аспект // *Неперервна*

- професійна освіта: теорія і практика: Зб. наук. праць. ч.2. 2001. С.177-183.
19. Крутій К. Інтеграція в дошкільній освіті як інноваційне явище, або що потрібно знати про інтеграцію. *Джміль*. 2018. №7. С. 2–3.
20. Левківська К. В. Теоретичні основи інтеграційних процесів в освіті. *Вісник Житомирського державного університету*. 2010. Вип. 54. С. 177–181.
21. Любарська О. М. Інтеграційні процеси в освіті. Психолого-педагогічні та лінгвістичні аспекти викладання мовознавчих дисциплін : матер. наук.-практ. конф., м. Миколаїв, 15–20 березня 1998 р. Миколаїв, 1998. С. 20–24.
22. Міністерство освіти і науки. Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів 5-9 класи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/programi-inozemni-movi-5-9-12.06.2017.pdf>. (дата звернення: 10.03.2021).
23. Морозова Л. М. Реализация интеграционного подхода в процессе подготовки будущих учителей начальных классов. *Научно-информационный вестник докторантов, аспирантов, студентов*. 2005. № 1 (5), т. 2. С. 85–88.
24. Морська Н. О. Інтегрований підхід до викладання іноземної мови. Проблеми лінгвістики науково-технічного і художнього тексту та питання лінгвометодики. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2001. № 419. С. 18–20.
25. Пащенко Т. Кейс-метод як сучасна технологія навчання спеціальних дисциплін. *Молодь і ринок*. 2015. № 8. С. 94–99.
26. П'янковська І. В. Педагогічні технології: історія поняття та перспективи впровадження. *Наукові записки. Сер. Психологія і*

педагогіка. 2008. С. 13. URL: http://eprints.oa.edu.ua/631/1/pedagogic_hni.pdf. (дата звернення: 02.03.2021)

27. Севіндж Наджафова. Інтеграційні процеси в освіті. *Наука і освіта. Сер. Педагогіка*. 2015. № 2. С. 75–79.
28. Сікора Я. Б. Кейс-технології при вивченні «Методів оптимізації» Науково-дослідна робота молодих учених: стан, проблеми, перспективи : матер. II Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., Херсон. С. 244–248.
29. Сільвейстр А. М., Моклюк М. О., Моклюк О. О. Інтеграція знань як психолого-педагогічна проблема. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2014. Вип. 5. С. 171–178.
30. Щукин А. Н. Обучение иностранным языкам. Теория и практика: учебное пособие для преподавателей и студентов. Москва. 2006. 480 с.